

Třicet let od odvážného kroku

Petr Uhl

Dnes se o Chartě 77 mluví a píše v lepším případě jako o opozici proti tehdejšímu režimu, v horším jako o antikomunistickém hnutí.

V úterý se uskutečnil v Senátu seminář k nedělnímu 30. výročí založení Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS). Ten založilo 17 aktivistů Charty 77, aby v duchu jejího poslání se nevyjadřoval jen k všeobecným bolestem čs. společnosti, jako to činila Charta, ale aby sledoval případy osob, které jsou trestně stíhány a často i vězněny za projevy svého přesvědčení nebo které jsou jinými oběťmi policejní a justiční svévole.

V říjnu 1979, v době procesu s šesti svými členy, se VONS stal členskou ligou Mezinárodní federace pro lidská práva FIDH. Do roku 1989 se stalo jeho členy více než 40 chartistů. Patřili k těm nejaktivnějším, a nejvíce perzekvovaným. Těžko dnes přesvědčit zejména mladé lidi, že v tom nebyl ani strach či válečná lest, když Charta 77 vyhlásila při svém založení, že „není základnou opoziční politické činnosti“ a že „nechce vytyčovat vlastní program politických či společenských reforem či změn“, nýbrž „jen“ vést „konstruktivní dialog s politickou a státní mocí“ v oblasti svého působení, tj. při ochraně lidských práv, či lépe řečeno zásad, na něž dobrovolně přistoupila i tehdejší státní moc a KSČ.

VONS prohloubil základní postoj Charty 77 – vystupovat otevřeně, veřejně, usvědčovat státní moc ze lží a podvodů, zdůrazňovat, že právo, už nejen mezinárodní, ale i československé, je na straně nespravedlivě stíhaných a diskriminovaných.

Zrcadlo, které režimu nastolily Charta a VONS, přispělo – aspoň v Československu – k zásadním společenským změnám v roce 1989 více než Gorbačovova perestrojka, o Reaganově „uzbrojování“ ani nemluvě.

Je snadné označit čtyřicet let „komunismu“ za zločinnou totalitu a Chartu a VONS za antikomunistické hnutí. Nebyly jimi. Především proto, že se samy tak nechápaly. Z prvních 242 prvních chartistů byla polovina někdejšími členy KSČ, za 12 let nepoužily Charta ani VONS slov „komunistický režim“ nebo „komunismus“. Toto hnutí za lidská práva bylo pokračováním demokratizačního procesu z roku 1968, který se normalizátorům opřeným o vedení SSSR podařilo udusit až o několik let později. Jeho myšlenky neudusili nikdy. Charta i VONS byla také součástí širšího, evropského a zejména východoevropského emancipačního hnutí.

Nejen étos, ale samy myšlenky občanské svobody a plurality mají kořeny v reformním hnutí konce 60. let, stejně jako sama Charta 77 vedla k Občanskému fóru a k pokojnému, „sametovému“ průběhu změn let 1989–1990 a je tedy zdrojem dnešního právního státu a demokracie. Tyto hodnoty a postoje jsou inspirací i dnes.

Právo, 24. dubna 2008, s. 6.